

SWARTZ, OLOF

Tal, om natural-historiens uphof och framsteg i Sverige; hållet för kongl. vetenskaps-academien vid præsidii nedläggande, den 8 sept. 1790. Af Olof Swartz ... Stockholm, tryckt hos Anders Zetterberg,

Stockholm
1794

EOD – Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 10 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400-till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
- Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
- Skriv ut enstaka sidor eller hela boken.
- *Sök:* Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
- *Klipp & klistra:* Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).

Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

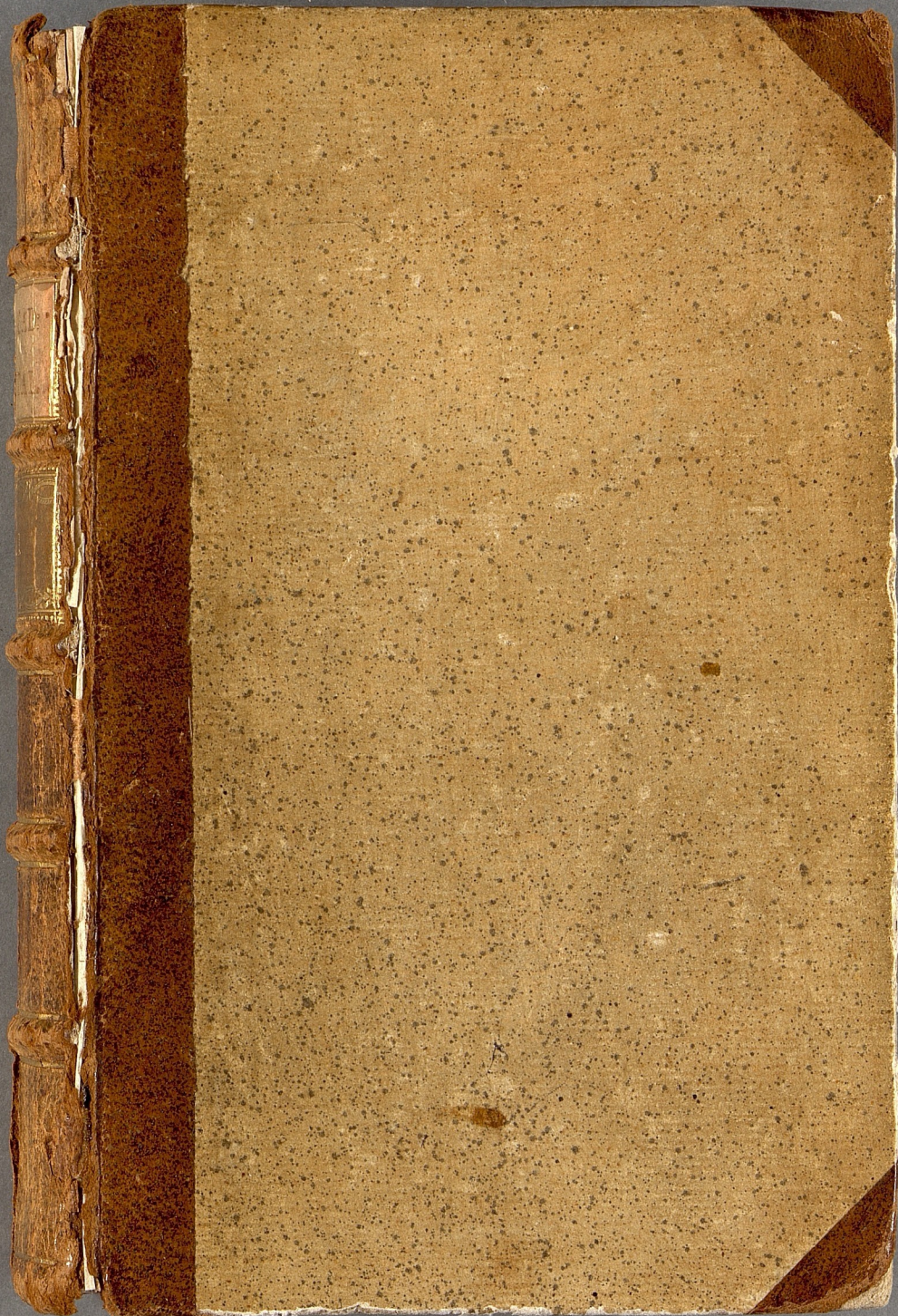
- Villkoren på svenska: <http://books2ebooks.eu/odm/html/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 30 bibliotek från 12 europeiska länder denna service.

Mer information finns tillgängliga via <http://books2ebooks.eu> alla boken.

- <http://search.books2ebooks.eu/>

Kongl. Biblioteket.
STOCKHOLM.

Lärda sällsk.
1700-1829

VETENSKAPSAKADEMIEN

[9.]

TAL,

163

Om

NATURAL-HISTORIENS

UPHOF OCH FRAMSTEG

I SVERIGE;

Hället

FÖR KONGL. VETENSKAPS-ACADEMIEN

Vid Præsidi Nedläggande,

Den 8 Sept. 1790.

AF

OLOF SWARTZ,

M. D. Ledamot af Kejslerliga Academ. N. C. ni, xi.

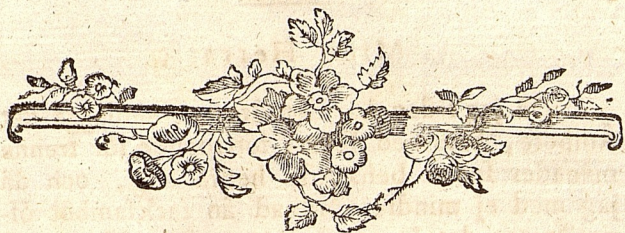
STOCKHOLM,

TRYCKT HOS ANDERS ZETTERBERG; 1794:

Faint, mirrored text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is mostly illegible due to fading and bleed-through.

Faint, mirrored text at the bottom of the page, likely bleed-through from the reverse side. The text is mostly illegible.

Mine Herrar!

Naturens Riken förete den nygirige det vid-
sträcktaste Skådespel. Den upmärksamme,
finner deruti en outöfelig källa för nya under-
sökningar. En enda del af detta stora hela är
ofta mer än öfverflödigt at sysselsätta flere,
och man ser därjämte ej sällan, at de måst
upplyste, hafva efter lång tids möda, ej kunnat
lämna annat, än blotta försök til utredande af
ämnen, som i någon viss del af Natur-Histo-
rien varit deras synepunkt. Likväl, långt ifrån
at de böra tadlas för Vetenskapens långsamma
framsteg, är visserligen deras flit och deras
möda altför lofvärd. Ja, dem bör tilerkännas
ännu större egenskaper, ty, för at skåda Natu-
ren utan häpenhet, och des alsters mångfald,
fordras snillestyrka och hurtighet, at tro sig
mågtig at fatta och jämföra dem; det fordras
en slags höjelse at ållka dem, större och åd-
lare än den, som hyfes för enskilte föremål;
och det synes som begäret til kännedom af
Naturens Vetenskap, at kärleken til den sam-
ma, lifvas och nåres af tvänne liksom stridiga
egenskaper: et eldigt snilles alt omfattande
skarp synthet, och en trågen arbetsifvers forsök-
ningar, endast fästade vid färre ämnen.

 Mine Herrar!

Då jag i dag har den åran at nedläggga det Åmbete, hvarmed Edert förtroende för trenne månader sedan behagade hedra mig, och då jag med ej mindre vördnad än tackfahmet öfverlämnar det åt en värdigare efterträdare; utbeder jag mig Eder gunstiga upmärksamher, under det jag ordar om *de Framsteg, som Natural-Historien gjort i Sverige*, samt om dem, som tid efter annan hafva i detta Rike gjort sig förtjente af des befrämjande.

Men för at få mycket nogare utfaka denna vetenskaps uphof och tilväxt hos oss, tillåten mig at kasta et flygtigt öga tillbaka på forntidens hushållning med de alster, som antingen äro bestämde för vårt Fäderneslands Polhögder, eller småningom under dem vunnit burkap.

Af Håfderne inhämta vi nog samt våre förste Förfäders Lefnadsfätt. Statskonst och Guldåra danade båda den urfinniga tapperhet för hvilken de gjorde sig så utmärkte. Deras krigsanda spridde dem öfver alla Stränder och Haf. De styrkte sin hämdelyftnad med Bragebågaren, och de trodde at Glysfisvalls fällhet ej kunde vinnas utan med svårdsägg.

Et Folk som således fatte sin åra i vapenskiten och bardalekar, hyfte föga fädana tänkefätt som syntes gynna Landtlefnaden, och än mindre nygirighet til kunskapers vinnande.

Flera hundrade oroliga år flöto förbi, innan Svithioths urgamle åboer hägfältes för de närings-

näringsfång som mera fyfva på Menniskjo-flågtets vål.

Det torde likvål hända, at ånksönt de flåste drogo i hårnad, någre af dem mindre deltego i de öfriges Vikingafårder, utan åfven idkade Landtbruk.

Från Afarnes ankomst til Scandinaviens kuster, får man kanlke råkna *Rågens* och *Kornets* ålder i Sverige; man finner dem redan i Sagorna omtalte a), och som Svenske Konungarnes inkomster voro ånda til år 1282 håmtade af Jordbrukets alster, år ej under om desse togo sådana steg som kunde befordra deras fördelar. Vi påminne ofs från forntiden en *Brótanund*, en *Tråtdålja*, en *Viger Spa* Ingalds Lagman, omtånkfamme at genom upmuntringar och stadgar gagna sig sjelfve, och befråmja Medborgares vålfård. De funno at upbruka nya åkerfålt, var at intaga nya Lånder, utan at dårmed göra någon olyckelig; kanske deras åra var mindre lysfande, emedan hon förvårfvades utan krigsfara, och utan förlusten af någon Medborgare.

Snart anfågs Landtbruket för det hederligaste yrket. Sjelfve Hofmånnen fölgde de ringares exempel, ej mindre sorgfållige om Boskapsens trefnad, så vigtig del af det förstnåmnede b).

A 3

Det

a) *Råg.* Norsfunda Sagan. p. 56.

Korn. Göttriks och Rolfs Saga, p. 11.

b) In multis Norrmanniæ & Svedici locis Pastores pecudum sunt etiam nobilissimi homines, ritu patriarcharum & labore manuum viventes. Ad. Brem. Descr. Dan. C. 97.

Det var den tiden som kunde kallas Svenska Åkerbrukets gyllene tidevarf, styrt af de första Lagar, af de bästa upmuntringar och den allmänna ähåga.

Redan i aldtraälste tiderne kände man äfven Metallerne; *Järnet* tilverkades i Dalarne, och man kallade den tracten där det af fornäldrens förgudade Smeder *e)* först tilreddes, *Järnbera-Land d)*.

Kopparen torde ännu längre tid tillbaka varit känd. Bränneäldrens Lämningar af Krigsrustningar och Offer-kåril, tyckes med visshet beståmma des urgamla bruk. Koppargrufvor, sådana som *Fahlu Kopparbergs* m. fl. torde i ålder täfla med de Christnas tideräkning.

Bernsten, äfven et ämne ur Sten-Riket; Den ansågs bland äldsta tidens granläter, äfven som en slags svart slipad *Agat e)*; den förre som kallades *Gles* eller *Glys*, samlades vid Östersjöns stränder *f)*, och utgjorde en betydlig Handelsvara.

OTHERS och WULFSTANS resa från Norige til Sleswig, år et af de äldsta af de Nordiske Natio-

e) Dalins Sv. Hist. I. p. 64.

d) K. Sverkers Lag, p. 418. Det utgjordes af Dalarne och en del af Westmanland, och kallades så ännu 1177.

e) Bruklig i Norden i de äldsta tider. Heryarar Saga, p. 96.

f) Här af kallades hela Landsträckan på Lifländska och Curländska sidan *Glysisvall*, och af *Plinius Glesaria*, där äfven många *Bernsten* fanns.

Nationers arbeten, som man här känner. Man finner deruti anmärkte flere slags Sjødjur och Fiskar, som voro andre Folkslager okände. Naturens alfter hafva i alla tider varit på sitt fätt föremål för underfökningar. Man har sökt utfinna den nytta eller skada som de kunna göra, och det är genom granskandet af de öfrige skapade varellor, som man börjat studera människan,

Et nytt tidehvarf började vid 900 talet för Svenska Landthushållningen, då Hårfärderne omsider uphörde, Gjersudden afbröts och Odens låra gaf vika för det Ljus, som smånigom utspridt sig på de fläste ställen i Europa, utom Norden,

Åkerbruket begynte nu allvarsamt vårdas. De finne Andelige bidrogo icke mindre än Regeringen, til des fortkomst g); men Sådesarterne voro likväl icke mångfaldige. Man ansåg ännu *Hvetet* för nytt år 1466, då Kyrkans Öfverhufvud tildömde Strengnås Biskop tionde-afgift af den förr ovanliga Såden h).

Historien ger oss talrika bevis på det öfverflöd af Såd, som fordom hämtades inom Sverige. Betydelige Utskeppningar tildrogo sig icke sällan. Malmö utfände årligen 300000 Tunnor i), och man må endast anföra de han-

A 4

dels-

g) *Gudbems* Kloster ägde 1250 ej mindre än 206 Bönder, och en Förordning af 1240 gaf ibland annat anledning til Lappmarkens befolkande och uppodling. *Modcer Hand. Hist.*, p. 28. *Dalin* l. c. p. 217.

h) *Dalin* Præsidii Tal, p. 11. i) *Modcer* l. c. p. 250.

delsförmoner som Lybeckarne tidtals vunno i anseende til Spannemål och andra Victualier.

Humle- och Trågårdar blefvo lagligen ålagde at anläggas, och det är troligt at de voro redan i 10:de århundradet mindre sällsynte, hållt Wästgötha Lagen uppräknar utom Humla, både Äple, Ärtor, Bönor och Lök k), äfven få Gråsgård, jämte stadga om des fredande.

Förmodeligen har man at tacka Munkarne för de förste Trågårdars anläggande i Sverige. Desse, för at få mycket bättre kunna njuta sit yrkeslösa Lif, sökte förskaffa sig beqvåmligheter, som torde hända felades dem, sedan de ofta lämnat mera gynnsamma polhögheder. De voro således sorgfällige at härmed förse sina hemvist, Klofren, och Trågårds- skötsel var utom Radbandets och andre Gudackthets- öfningar, deras förnämsta tidsfördrif. Man finner ej sällan lämningar där af, där antingen desse Lårjans boställen stått, eller i negden af dem.

Man bevarar ännu en Munketidens kvarlevsa, de andeliges kokbok, *Calendarium Oeconomicum Lincopensis*, i hvilken man uppgifvit hushållsnyttan af de Trågårdsfrugter då ägdes, såsom fyltning af Kårsbår m. m. l).

Bl-

k) *Bring. Sv. R. Hist. p. 409. Wästg. Lag Thiuvu B. 21 flokk. Likaså i Lands - Lagen (Tiufv. Balk 25 C.) och Szads - Lagen (Tiufv. B. 6. 7. c.) nämnes Äple, som lärar varit den enda Trådfrugt man fordom ägt, hållt inga andra omtalas.*

l) *Bring. l. c. p. 719. Det är likväl möjligt at denna frugt funnits i Sverige växande på 1200:talet;*

Bi-skötsel lärer fåkert varit vårdad af Sveriges urgamle Inbyggare. Mjöden utgjorde Förädernes yppersta dryck *m*). En af Ynglinga Drottarnes Öde i Mjödskaret, är en forntidens Saga, hvilken, om icke fann, ändå torde bevisa verkligheten af denna uråldriga tillredning. Sjelfva Honingen utgjorde äfven som Såden en handelsvara *n*).

Silfisket bör icke förgätas, det idkades redan under Folkungarne. Men oackadt en få lönande ymnighet, at knapt en båt kunde närma sig til Skånska kusten, visste man föga at deraf betjena sig. *Lübeck* icke mindre än Skottar och Holländare hulpo ofs länge i fenare tider med fångsten, men för at göra sig sjelfve vinning af en få stor efterlåtenhet *o*).

Bergslagerne blefvo småningom et föremål för Regerternes omförg. Konungarne *Waldemar* och *Magnus Ladulås* voro bland de förste, som hvar efter annan utdelade ordningar och friheter til deras befordrande. *Sala* Silfvergrufva som var redan i 12:te Seculo de hårfjande Erfländarne bekant, utgjorde de följande århundraden en makalös skatt för Riket. In-

A 5

låndskt

---

ty *Körfedrank*, en dryck tilredd af Körsbår, fanns på K. Birgers Bröllop 1298. Dock utom hvad i Sverige gjordes, infördes äfven mycket deraf utifrån, likafom Mjöd, mot 3 Sv. mark på tunnan i Tull för båda, i K. Johan III:s tid.

m) Dracks i början endast af de *mågrigare*. *Dalins* Hist. I. p. 279.

o) *Torfeus* Hist. Norveg. T. I. p. 36.

o) *Linn*, Skånska Relä,

ländskt *Guld* var ännu icke funnet *p*). *Kopparbergets* friheter förnyades (1347) och fyndet af *Dannemora Grufvor* (1470) blef snart af utmärktaste förmon. Men brist på *Kunskaper* och *Inrättningar* gjorde ännu at *Metallerne* oförädlade utfördes til *Utlänningens* anfenliga fördel *q*).

Calmare Unionens bedröfveliga tidehvarf, inhemske krigen, allmänna farfoter, och utländskt våld, förenade sig at öda både tilgångar och förmåga til näringarnes förkofring. Landtmannen ofta beröfvad sin ägande rätt, ofåker om sjelfva lifvet, öfvergaf modfällid och tröfslös odlandet af sin jord, hvaraf han sjelf intet var vis af draga någon nytta.

Ändteligen vid högden af eländet, nalkades omsider det ögneblick, då de stormar som länge skakat *Staten*, skulle uphöra. *GUSTAF I*, denne store Man, som född til sin *Nations* och sit *Århundredes* åra, ägde lyfande egenskaper til sina värfs utförande; det var honom förbehållet, at frälfa sit *Fosterland* och grundlägga des välstånd. Medelst visa förändringar i *Kyrkan* och *Staten*, öppnades vägen för *Kunskaper* och *Förnuft*, hvarigenom de hinder öfvervunnos, som länge satt *Regeringen* ur stånd at befordra *Rikets* väl, hvartil *Landskötsel* och *Bergsbruk* nu mera anfågos vara de förnämsta källor.

Åker-

p) *Guldmalm* upptäcktes först af en *Leyel* vid *Allsheda* i *K. Johan III:s* tid. Den blef icke mycket använd. Det var ej förr än 1738 de förste *inrättningar* gjordes vid *Adelfors*.

q) *Modeer H. Hist.* p. 32.

Åkerbruket såfom visfaste medlet til behovens fyllnad, rönste i synnerhet Konungens omvårdnad. Man kan ej utan förundran kasta ögat på de steg som togos, de förändringar som gjordes och de råd som gäfvos til en så vigtig saks befrämjande r).

Humleplantering, tilförne mycket försummad ånskönt lagligen påbuden, blef alfvarligen förordnad, och Humlegårds-Låggare, som fingo Skattfrie hemman i besittning, i Håraderne utstående s). Mer än Nionde-delen af den tidens årliga Järn-tilverkning (1200 Skep:d) utbyttes til Tyska Grannarne för Humla, och Konungen klagade sjelf at Lispundet kostade lika med en Tunna malt.

Trågårdsskötsel kom likaså i åtanka, och Trågårdsmåstare införskrefvos för denna orsak. En *Hans Frise* blef inkallad at fåtta alla Konungens Trågårdar i stånd (men om vintren väfva Linne och Dräll at Drottningen t). Man införde åteliga Grönsaker från Utlånningen, och okunnigheten var så stor, at Konungen, för påbu-

---

r) Hans Exc. R. R. *Bjelkes* Præf. Tal. p. 15 med Bilag. 5. 6. Konungen utlät sig på Herremötet i Upsala d. 25 Febr. 1546 bland annat om Landt-hushållningen: *Allmogens bästa Bram* (prakt) och *beder år at des Åker och Ång väl båfvas, at malt och mjöl fins i låvarne, och mat i busen.* Tegel l. c. p. 267.

s) Räkenskap för Gillberga Härad i Östergöthland, 1532.

t) Hans Fullmagt var af d. 1 Aug. 1545. *Dal. Sv. Hist.* 3. 1. 408.

påbuden Hvitkåls-plantering, förebråddes at hafva befallt hufvud växa utur jorden *u*).

Bi-afveln upmuntrades intet mindre, och det med den framgång at Konungen upbar (1556) endast af någre Hårader 40 Tunnor Honing.

Bergsrörelsen, en lika som den förslnämnde angelågen gren af Rikshushållningen, för detta i ödesmål, erfor åfven Konungens synnerliga ömhet. *Sala* och *Fahlu* Grufvor hugnades med upmuntrande förmoner, och Järn-Bergslagen saknade icke heller samma lycka. Ej fällan besökte han sjelf desfa orter, och försummade icke at föreställa Prinsarne, sine Söner, nyttan deraf *x*). Dock vann Svenska idogheten hårtinnan föga förkofran, förån under hans Söns lyfande regering.

Vetenskaper voro ännu vid deras lägsta Ebb. De förflutne tider hade ej gynnat dem, då de få som gäfvos, dölgdes inom Klosters murar, då förnuftet förbryllades af vidskeppelser och ordatråtor; då lättrogenhet, dumhetens afföda, herskade öfveralt, och en feg obekymmersamhet föraktade de ädlaste kunskaper. Statskunskapen sträckte sig knapt til Grannarne, och sjelfva Fosterlandets Häfder blandades med lögn och Munkefagor. Man lefde blott för Kyrkan och des heligheter, men

---

u) *Lisanders Trågårdsköttfel*, p. 1.

x) Konungens Bref til Hertig ERIC. Se H. E. R. E. *Bjelkes Tal*, Bilag. 19, 29.

men Naturen och des verkningar gjömdes i mörker.

Den uplyste GUSTAF gjorde alt för at hjälpa detta förvirrade tillstånd. Religionens förändring bidrog icke litet. Svenske Ynglingar utfändes på Konungens bekostnad til främmande Skolor at förkofra sig i vett och kunskaper. Lårohufen vårdades hemma, och Arf-Furstarnes upfostran bevisar hvad vårde Konungen fatte på Vetenskaperne.

Läkare-Konsten, den lidande mencklighe-
tens Lifa, kändes intet af våre skumögde För-
fäder. De andelige, liksom de hedniske Drot-
tarne y) tilvällade sig den, hållt hon syntes
underlig och öfvernaturlig; men som sjelfve o-
kunnige och angelagne at ge den anseende af
underverk, blef den intet annat än vidskep-
pelse. Undergörande belåten, korfstecken,
fignerier och befvärjelser voro de allmänna
medlen i händerna af kringstrykande Munkar,
olårde Präster, Kåringar, Smeder och Håxmå-
stare z). Det var fördenskull icke under at den
på sin tid kunnige Biskop PÆDER MÅNSON i sin
under sina Resor samlade Läkarebok, harmfen
be-

---

y) *Dalins Sv. Hist. I. p. 54.*

z) *Henric Smidts tredje Urtegard: Förtalet.* Det år från denne tiden som en hoper förmodeligen nyttjade växter fått sine i Provincerne ännu behållne namn. Således hade man den beliga *Jungfruns Blomma, Barnmössa, Bröst, Förklåde, Hand, Hår, Lin, Sångbalm, Nycklar, Räck, Käpa, St. Jobannis Blommor, Nycklar o, s. v.*

beklagade Medicinens tillstånd i Riket a). Konung GUSTAF behjertande äfven en sak, hvar på Folkets väl ej litet berodde, använde så mycken kostnad, som möjliggen någon Furste, at härutinnan hjälpa sit Rike. Men tiderne syntes intet gynsamme at lika befrämja hans nitfulla omsorg. En Doctor, förmodeligen Utlänning, fick tillstånd at anlägga en Örtagård bland Svartmunke-Klosters ruiner, sedan jorden på stället blifvit använd til Salpeter: en gård som MESSENIUS mer än hundra år efteråt lika så löjligt som med ifver lastade b). Man finner namnen af en och annan Läkare från främmande orter, som den tiden vistades vid Hofvet c). Men den omständeliga uppgift vi äge om

---

a) I Swärike (läger han) är thet stor skam oc skadhe
Når nokor bliffwer siwker reds skoffwel oc spadhe
Låkedoms Doctor är ingen i thet Riketh,
Swa åter hvar sin math illa i spiketh,
Ej eller Cirurgus som studeret haffwer,
Vtan äfwentyrara som fråsta hwat lagh thet tagher m. m.
Se Bergii Tal om Med. tillstånd, p. 50.

b) Ther Kyrkan war Örtagård blef,
Sig til gagn en Doctor thet dref;
Han gjorde som en fåwisk man,
För Gud thet aldrig swara kan;
Ej må förgånglig Örter groo
Ther som the Himmelske ha roo;
Dock fast större lynd the göra
Som dödas mull thådan föra,
Och från andra orter slika
Med then på Saltpetters bruk slika.

Mesf. Stockh. Rim-Krönika. M:scr. 3 B.

c) Job. Cop, Henric von Dieft m. s. som blifvit kallade Konungens Lifmedici; men vid den sista sjukdomen fanns ingen.

om Konungens sista sjukdom, öfvertygar oss nogsam om brist på hjälp vid et så trångande tillfälle d).

Den Danske Borgarens i Malmö, HENRIE SMIDTS *Urteguard* synes hafva varit den tidens hjälpreda i Sjukdomar, äfven i Sverige e); och Konungarne ERIC XIV:s och JOHAN III:s Lifmedici BËNGT OLSONS Låkabok, som trycktes i Stockholm 1578, lærer varit den första Svenska af det slaget. Des vidlöftiga upfats på Låkemedel utur de tre Naturens Riken bevisar dock litet den tidens kånnedom af faker som blott illa och ovissligen användes f)

Men jag lämnar desse tiders Låkare-Historia. En numera saknad Ledamöt har förträffeligen utredt den samma.

Under Konungarne ERIC, JOHAN, SIGISMUND och CARLS Regeringar, hade de, under timade bullerfamma omkiften, altför mycket inflytande på Svenska Hushållningen i allmän-

d) Magist. *Johannis* Journal öfver Konungens sista sjukdom. Mscr. Berg. l. c. p. 51.

e) Tryckt i Köpenhamn. Öfversattes sedan af en Svensk som utgaf den som sin egen, under annat namn.

f) Denna Mat. med. anföres hel och hållet i *Bergii* Stockholm för 200 år sedan, p. 74 seq. Af sammas hallt kan *Arvid Månson Rydabolmensis Örrabok* anses, utkommen omkring 1628. Den är icke af stort värde, om icke för des ålder, ehuru Auctör påstår sig fått at "Gudh Alzmechtrigh någor förstånd i uri Låkedoms-konst, fastån han allenast studerar i gemene Scholer."

allmänhet. Någon nyttig Författning utfärdades ibland för Landtbruket och i synnerhet för Bergsvätendet. *Bränvinet*, den olycksaliga förädlingen af Svenska säden, kändes icke förr än i ERIC XIV:s tid; och smaken en gång iritad, minskade innan kort den ansefliga Spannemål, som sedan forntiden varit Rikets förnämsta Handelsvara. Jag bör härvid icke glömma *Tobaken*, först upptäckt under Drottning CHRISTINAS tid på Halländska Kusten, där den bland Skeppsvrak blifvit som rullar af Allmogen funnen. Bönderne, ännu okunnige om des nytta, anfågo den för snören och tömmar, men förvärfvade sig omsider den förtärande kunskapen, at bruka den med icke mindre begärlighet än det förra g).

Jag förbigår nu de framsteg som Allmänna Hushållningen och Bergsrörelsen gjorde, äfven des Öden, under den Andre GUSTAFS Spira och hans vidfrågade Dotters. De höra egenteligen nu mera icke til mitt Ämne. Jag skyndar mig til de tidpunkter, då Natural - Historien gjorde sit första intråde i Sverige och vid Upsala Lårosäte.

Dock torde jag få tilförene nämna, at våra Grannar i Vester, redan buro offer åt Vetenskaperne. En BARTHOLIN, en WORM, en SIMON PAULI, med flere voro lysande i vett och kunskaper under FREDRIC den III:s Regering; en Furst som visste, at den nit och upmärksamhet hvarmed Regenter hedra Vetenskaper, är säkraste medlet, at kunna göra dem blomstran-

Brande. Det var omkring denne tid *h*), som OTTO SPERLING i fällskap med Dr. FUIRÉN anstälde en Botanisk Resa öfver Seeland, Fyen, Jutland, Skåne, Halland, Blekinge, Öland och Gottland. Deras Samlingar lade grunden til det prägtiga Museum, som sedan blef et rof för lägorna. Vi påminne oss denne SPERLING i anledning af des beställning vid Svenska Hofvet, såsom Drottning CHRISTINAS Architect, och ändteligen för des olyckeliga öde, at likt en STENBOCK och NORCROSS, sluta de 17 sista åren af sin lefnad inom et fångelses murar i Danmark *i*).

Upsala rönste intet mindre än andre allmänne inrättningar, Konung GUSTAF ADOLPHS visa omsorg. De där tillförordnade Lärares Ämbeten blefvo ordenteligare indelte, och Medicinen var en af de Vetenskaper, hvars vårdande uttryckeligen befaltes. CHESNECOPHERUS blef härtil utvald, och han är den förste af Landsmän, som lämnat efterverlden prof af des Insigt i Natural-Historien. De Lärdomsprof som under hans inseende utkommit *h*), vittna om en fällsynt förfarenhet, och den nytta han dragit af sina fleråriga Resor utom Riket. Jag må endast tillägga at hans

B
egen-

b) År 1624.

i) Efter flera öden, listigt fånglad af de Danske 1664, förmodeligen såsom Statsfånge.

h) Disfert. de Plantis 1621. resp. *Scarchius*.
de Plantis 1626 — *Chorberus*.
de Metallis 1625 — *Broms*.
de Terris pretiosis 1625 — *Aurivillius*.

egenskaper som Läkare, har den då varande Rector illustris, Baron GABRIEL OXENSTJERNA tolkat i Programmet til hans Jordefärd:

”Omne qui tanto medicas exercuit artes
Illius ut quivis quæreret æger opem.”

FRANKENIUS, den förres Efterträdare, (1627) Professor i Örtevetenskapen, och ändteligen den förste i Anatomien. Des *Speculum Botanicum*, infigtsfullt nog efter tiden, har för evigat hans namn bland Örternas slåkten 1). Ej mindre han än CHESNECOPHERUS bemödade sig icke litet at kunna förse det Lårosäte, där de beklådde få värdiga rum, med en Botanisk Trågård, en anläggning, hittills okänd i Sverige. Italienarne hade redan i förra århundradet (1540) stiftat den första i Pavia: Pisa, Bologna, Paris, Leiden, Leipzig, Montpellier, voro alla inom 40 år med sådana försedde. Man gick hos oss med långsammare steg. Likväl beslöts 1637 i Cancellaren J. SCHYTTES närvaro, at en dylik inrättning skulle göras, för hvilken orsak en böneskrift insändes til Regeringen från Consistorium Academicum 1643.

Men den äldre RUDBECK var just skapad at härmed göra början. Ägare af det finteligaste Snille, gjorde han vid Upsala Högskola i ungdomen förundransvärda framsteg. Hans yngre år lysa redan af den upptäckt, hvaraf BARTHOLIN i Köpenhamn fökte länge bestrida honom äran. Sjelfva den höglärda CHRISTI-
NA

NA visade honom den nåden, at taga hans Anatomiska förrättningar i ögneligte. Öfvertygad om hans kunskaper, benådade Hon honom med et Stipendium, hvarigenom han sattes i stånd at bese utrikes Länder. Efter afslagde prof af sina Insigter *m*), anträdde han denna Resa, och vid återkomsten hemförde en otrolig mängd utländska lefvande växter. Medelst et Program förkunnades de Studerande, at med honom dela nöjet af en så ovanlig syn. Men han bedrog sig i detta hopp, knapt någon sätte värde på hans möda: LINNÆI tidedhvarf var ännu icke kommet. Det var Cancelleren Gr. JAC. DE LA GARDIE, som RUBBECK blef förbunden för sin Academiska lycka. Han brast icke heller i tacksamhet emot honom; han riktade Grefvens trädgård vid Jacobsdal *n*) med

B 2

mång-

m) En Disputation de *Horticultura nova Upsalienfi.*

n) Nu varande Kongl. Luft Slottet *Ulricsdal*, upbyggt 1644 och följande, af ofvannämnde Grefve och Fältmarskalk, samt Trädgården af honom omkring den tiden anlagd; äfven som Kungs Trädgården i Stockholm, som tillförne var *De la Gardieska* Slåkten tilhörig. De förnämde Iparade ingen kostnad på Luft och Trädgårdars anläggande. Carlbergs Slott inköptes 1650 af Riks-Cancel. Gr. *Magnus De la Gardie*, som lät anlägga den på stället ännu befintelige förträffelige Luft Trädgården.

Drötning *CHRISTINA* hade under desse åren i sin tjenst som Trädgårdsmästare, en *André Moller*, til börden Fransos; som på Svenska, Tyska och Franska utgifvit i Folio en Bok rörande *Lustgårdar* med mycket ritningar och desseiner; den första af detta slaget i Sverige, tryckt i Stockholm 1651.

mångfaldiga nyheter, hvarom den lilla boken *Deliciae Vallis Jacobae* o) lärer intyga.

Redan 1657 hade han af egna medel inrättat en Botanisk Trägård, och denna gjorde han sedan til Academiens egendom. Hans *Hortus Botanicus* p) vittnar tydeligen om en outtröttelig flit at befrämja des tiltagande täckhet. Gemensamt med en värdig Son arbetade han på det stora Botaniska verket *Campi Elysi*, det enda i sit slag, hvaraf 12 Volumier voro färdige at snart lämnas åt den vetgirige verlden; men 1702 års olyckeliga Upsala-brand förtärde nästan alt q), man fann intet annat än bedröfliga spår i den ännu rykande askan, och samma år betalade denna Man, sit Fäderneslands prydnad och heder, naturen sin skuld.

Drottning CHRISTINAS utmärkta fallenhet för vetenskaper och konster, samt ähåga för deras tilväxt inom de Landsändar hon beherrskade, hade gifvit anledning til flera förbät-

o) Upsal. 1664 12:o.

p) Utkom i Upsala 1685 i 8:o och innehöll 1870 växter.

q) Af desse *Campi Elysi* voro de tvänne första Delarne utgifne. Den andre som handlade om *Bulbose* trycktes först eller 1701. På den förste (om *Gramina*) blef icke texten färdig före branden. Något af lemmingarne af detta sköna Verk som öfverblifvit, och sedan ibland Linnæiska Samlingarne legat förvarade, äro af deslas nu varande ägare nyligen i London utgifne under namn af *Reliquie Radbeckiana*.

bättringar, som timade under skygden af Hennes Spira. Visfa Vetenskaper, tilförne mindre värdade, blefvo synnerligen befordrade vid Academiene. Åbo Högskola, som nyligen blifvit grundad, förlägs äfven så väl som de öfrige Lärosäten med skicklige Personer til Läkare - konstens upkomst. Ört - Vetenskapen, en angelägen del deraf, kunde följacketligen icke försummas. En Profesfor i Natural-Historien tillsattes, som äfven skulle läsa Botaniken. Man rådslag också om en Trågård anläggande, som dock för de följande ivära tider och krigen ej fullkomnades, oackadt Professorernes HJELM och TILLANDZ bemödande. Vi påminne ofs den senare, hvars Botaniske kunskaper bevarat hans minne bland Örtkännare r). Vi äge en uppsats af honom på de växter som finnas kring Åbo, samt åtskilliga figurer s).

Bland andra som under fifta århundradet gjort sig förtjente af Fäderneslandets Natural-Historia, bör en OLOF BROMELIUS icke förgätas. Under sit vistande i Rikets Hufvudstad förordnades han 1668 af då varande Öfver-Ståthållaren Gr. TOTT "at hafva inseende på "Apotheken, och tillika vara Stadens Herborist "at lära Apothekarne och andre Qvinspersoner "känna de gräs och örter som hos ofs växa, "at de kunde ophemtas." Tvänne somrar förrättade han denne syssa, til des, som han sjelf berättar, örterne blefvo dem nogsamnt kunnoge.

B 3

Des

r) *Linneus* upkallade *Tillandsia* efter honom.

s) Åbo 1673. 1683. *Icones*. Åbo 1683.

Des *Chloris Gothica* t) bör få mycket mera anmärkas, som BROMELIUS först af Svenskar gifvit växterne sina tilnamn. En *Lupologia* med flera arbeten som ej blifvit allmänne gjorde, berättiga honom desutom til et välförtjent Låford u).

Serta Florea Suecana, utgifven af JOH. PALMBERG, Lector i Strångnås, förtjente väl mindre at nämnas, om den ej varit en af de få böcker om Svenska växternes kännedom under Natural-Historiens första ålder i Sverige x).

Likasom Svenske Natur-Forskare hafva i senare tider, på fjerran belågne orter af Jordklotet, gjort sig namnkunnige genom Refor och Uptäckter i Naturens Riken, felar ofs icke heller fordom et exempel i NICOLAUS GRIM, född Gottländning. Efter at hafva hemma och utrikes förvärfvat sig nödige kunskaper i Läkarkonsten, afgick han til Holländske Besittningarne i Ostindien, där han under flere års vistande, riktade Natural-Historien med sållsamma

---

t) Göteborg 1694, där han var Provincial-Medicus.

u) Monographien om *Hummeln* utkom i Stockholm 1684. Utom denne hade han utarbetat en *Scordanographia* (om Lök) en *Zermydologia* (om Björkträd) och ändteligen en *Ornithologia Sveogorbica*. Men desse blefvo ej utgifne. Örtellågtet *Bromelia* är til hans äminnelse.

x) Trycktes först i Strängnås 1684 med träfigurer, och sedan i Stockholm 1732.

ma påfund. En *Theſaurus Zeylonæ* y) och flera artiga Rön i åtskilliga utländſke Handlingar z), göra honom värdig den lärda efterverldens hugkomſt. "Inter noſtros Medicos, fåger ROBERG a), nemo transmarinas adiit regiones, nemo longius provectus eſt NICOLAO GRIMMIO Gothlando, qvi in Orientali India cum magna laude, & Noſocomio in Batavia Ceylonica & aurifodinæ in Sumatra per plures annos præfectus."

Men jag kommer til Uþfala tillbaka. Man hade redan offrat på Floras altare vid detta Muſernas hemviſt. Men den förödelse ſom öfvergick Staden d. 16 Maji 1702, beröfvade den gamle RUDBECK des fleråriga möda. Det bör likvål nämnas, at han 10 år tilförne erhållit Konungens tillſtånd at öfverlämna ſin Botaniska ſyſta åt Sonen, för at få få mycket mera använda tiden på ſin *Atlantica*, et Verk ſom i ſynnerhet gjort honom i hela den lärda verlden namnkunnig.

OLOF RUDBECK den yngre årfde ſin Fars egenſkaper och förmoner. Sjelf fallen för Naturens granskande och förträffeligen hanledd.

B 4

gaf

---

y) Kallades åfven Laboratorium Zeylanicum,

z) I *Act. Nat. Curioſ.* dec. I. arm. I. och 3 förekomma aſhandlingar om *Planta mirab. deſtill*, *Arbor Benzoin Camphoræ*, *Santalum*, *Coccus Moldavica*, *Zedoaria Zeylan.* *Cinnamonum verter.* *Planta ſtercoraria.* I *Act. Hafnienſis.* V. 3 arbor *Cinnamonomi.*

a) *Orax.* p. 17.

gaf han bittida utmärkta bevis af sin skicklighet. Des första Lärdomsprof om *Vdexterne fortplantande b)* bekräftar en mer än vanlig arbetfärdighet. Drottning ULRICA ELEONORA, som liksom årt fine höge Förfäders synnerliga kärlek för Vetenskaper, befalte deraf genast en Öfverfättning, samt då hon lätit den samma sig föreläsa, skänkte vår RUDBECK 100 Ducater. Sedan han, under en vidlyftig utrikes resa, genom afläggandet af et icke mindre än det förre, vackert Lärdomsprof *c)*, i Utrecht erhållit Doctors-hatten, kom han 1691 tillbaka til Sverige. Botaniska Trågården blef nu genom hans förforg mycket rikare än tilförne, och RUDBECK utnämndes genast til Botanices Profesfor, och sin Faders efterträdare.

Bland samlingar som han gjorde voro äfven inländske Foglar, dem han genom en HOLZBOM *d)* lät i naturlig storlek afrita. Dessa sköna teckningar (som sedan blifvit blanda de DE GEERSKE Samlingarne förvarade), upvises för Konung CARL XI, då närvarande vid Upsala Môte, (1693) hvilka behagade honom så mycket, at RUDBECK fick tillstånd at skjuta fogel hvar han ville, och i fall något sällsynt träffades, skulle det til honom lämnas. Konungen,

b) De Propagatione plantarum under Profesfor Drossanders inseeende i Upsala 1686.

c) De fundamentali Plantarum notitia rive propaganda. Utrecht 1670, Wien 1690.

d) Han fölgde Rudbeck på Lappska Resan, blef sedermera Doctor och Provincial-Medicus i Nyköping.

gen, som kände huru mycket denne mannen gagnade Vetenskaperna, och den nytta som Riket drog af hans outrötteliga flit, gaf honom befallning det följande året, då Han sjelf befökte Norra Pol-cirkeln, at göra en resa til et Land, som säkert hyfte i sit sköte en mängd föremål, til större delen okände. Berg och Dalar, Skogar och Fält, Floder och Sjöar, och sjelfva Hafvet tilbodo utan tvifvel talrika up-täckter i Naturens Riken, som intet kunde undfalla den Lärdes upmärksamhet.

RUDBECK reste och kom åter, och en *Lapponia illustrata* i flera Volumer, var frugten af denna Fjällfärd e); då han med den prunkande *Sceptrum Carolinum* f) synes hafva velat föreviga minnet af sin Konungs ynnest. Hans varme för Vetenskapens tilväxt svarade mot hans förfarenhet, och anse vi honom för den förste bland Svenske Örtekännare, som sökt bringa denna Vetenskap i System.

Midt under sina trånaste arbeten, måste han olyckligt vis se dem frugtlöse gjorde, genom den redan omtalte Upsala branden 1702. Trågårdens förstördes, och RUDBECK beröfvades sit älskade föremål. Han uphörde dock icke at sorgfälligt vårda kvarlevorna, men oackadt

B 5

alt

---

e) Mera än en del utkom dock icke, som skedde i Upsala 1701. I denna afhandlas endast Resan i-mellan Upsala och Gessle.

f) *Pedicularis Scept. Carolinum l. Kung CARLS Spira.* Hans Son *J. Rudbeck* disputerade ledersmera 1731 under Prof. *Roberg* om densamma.

alt bemödande, förlorades genom Climatets hårdhet hvad lågorne lämnat. Det fordrades andra tider och mera gynnande omständigheter at upfylla en brist, som nu kunde intet annat än minska hans ifver, och leda hans forskande snille til fränskilda ämnen. Bibliiska Natural-Historien fästade ibland annat särdeles hans håg, och man kunde icke neka hans arbetsamhet et stort beröm. Det lånder honom intet mindre til heder, at hafva samfällt med några vördade Lärde, befrämjat *Vetenskaps Societetens* i Upsala, upkomst; et Samfund, som redan öfver 70 år lifvadt genom nästan endast en ädel åtrå at gagna, förvärfvat sig anspråk til et af de främste rummen i Musernas Tempel. De Handlingar, som i detta Sällskaps namn utkommo, prydde han med utfökte Rön både om Lappmarkens alster och des förundransvärda belägenheter. Omfider erhöll han af Konungen tillstånd, at få endast arbeta på sit *Lexicon Harmonicum*, och Hr:ne MARTIN, Rosén och LINNÆUS blefvo hans vicarier kort före hans död, som timade 1749.

Upsala Academiiska Bokförråd, fick vid slutet af förra århundradet en dyrbar gåfva från det COYETTISKA Bibliotheket. Det var BURSERI ansenliga Örtfamling. Des Uphofsman, samtidig med snart sagt den störste af Botaniske Fåderne C. BAUHINUS, samlade under vidsträckta resor alt hvad af örtriket kunde öfverkommas. Vån med BAUHIN, gaf han honom del utaf alt, och denne benämnde hans fynd. BURSERUS slöt sin lefnad som Dansk Professor på Sorce, då hans samlingar förenades med

med de Seefeldska, hvilka Svenska krigslyckan flyttade på utländsk botn. De blefvo då det COVETTISKA Bibliotheket tilhörige, och dettas ägare förärade dem til Upsala. Utaf P. MARTIN, Med. Adjunct därstädes, äge vi en förteckning på desfa växter g), hvilka man i senare tider ej fållan rådfrågat, för at gifva mera ljus åt BAUHINS beskrifningar h).

Upsala Högskola ägde vid denna tiden en bland sine Lärde, hvars namn bör icke förtigas; det var LARS ROBERG, Med. Profesfor. Läkare-Vetenskapen var vål under förloppet af 45 år, hans egenteliga föremål, men Natural-Historien blef intet heller förgåten. Flera Lårdomsprof som under hans inseende försvarades i), bestyrka nogsamnt, at *fastän Doctör ROBERG var mindre ansenlig för världen, han var desto mera hemma i Vetenskapen k).*

Hvad vördnad förtjenar icke OLOF CELSI minne, fordom Domprost och Theol. Profesfor vid nysnämde Lårosåte. Liknande sine Lärde Förfåder i Snille och idoghet, ägde han lyckliga tillfällen at i unga åren odla det pund som

---

g) Catalogus rarior. plantarum in herb. Burseri Act. Ups. 1724.

b) Linn. Amœn. Acad. I. p. 141.

i) Til ex. et 1727 de Piscibus; 1729 de Lagopode gallinaceæ; 1730 de Salmonum natura; 1731 Pl. Sceptrum Carolinum; 1732 de Libella; 1738 de generatione plantarum &c.

k) Herr Mörk i Åminnelle. Tal öfver Doct. Hesselius.

fom naturen syntes hafva gifvit honom. Språken, i synnerhet de Österländske, voro hans förnämsta yrke. Konung CARL XI, alltid och i alt mon om sit Rikes bästa, bestämde CELSIUS at med tilhjelp af 1000 Riksdaler, genomrefor göra ytterligare framsteg, äfven i de Orientiske Tungomålen. Detta, och flera förträffeliga fått at utbreda kunskaper bland Medborgare, åro talande bevis af Monarchens visa sorgfällighet för deras tilväxt. CELSIUS såg hela Europa och sin tids vise, och kom åter, diger af lärdom. Välkommen, befordrades han til särskilte Academiska fyllor i Upsala, blef Profesfor i sina ålskade Språk, och tjugu år derefter erhöill den hederspost, som han innehade til 1736, då han dog, full af heder och mått af år.

Ingen före honom hade gjort sig så förtjent af Svenska Växternas kändedom. Han är den förste som granskat äfven de minst märkelige; den förste, som med säkerhet utstakat deras namn. Uplands Flora 1) ägde uti honom sin yppersta Tolk, och på en tid, då Botaniken likfom vantrefs i et Land, som snart fick berömma sig af at hafva frambragt det Ljus, som uplyst hela verlden, vårdade han den af egen drift, understödde des Idkare, och brefvex-

---

1) Han utgaf en *Catalogus plant. circa Upsaliam i Aët. Ups.* 1732, och en *Auctuarium plant. Uplandicarum* i Aët. Holm. 1740. *Primus plantas Sveciæ minores & minimos muscos investigavit, primus synonymo fido & certo eas indigitavit. Linn.*

vexlade med de berömdaste Utlänningar *m*). Det är öfverflödigt at nämna hans vidfräckta kunskap i Skriftens Natural - Historia *n*). Verlden känner den. Med et ord, hans ifver at granska och jämföra, hans djupa lärdom, rygtet, förvärfvade honom et evigt namn.

Men jag nalkas den tiden, som började Naturhistoriens måst lysande tidevarf, så inom som utom vårt Fädernesland. Sedan de tjugu första åren af detta århundrade hade varit en kedja af krigsbuller, af olyckor, samfålte orfaker til Vetenskapers och allmänna Hushållningens vanmagt och aftynande, blefvo under en fredligare regering högst nödiga mått vidtagne at hjälpa behofven. Landtbruk, Bergverk, Fiskerier och Handel vunno all Regeringens åtanka; Förordningar utgäfvos, Inrättningar gjordes, Förslager fattes i verket och drefvos med fördel, samt fullkomnades til Statens heder och nytta, China - commercen m. m. förvärfvade nya förmoner ej allenast åt det allmänna, utan åfven åt Vetenskaperne, blefvo således nya källor til vigtiga upptäckter, och detta alt kunde intet annat ån bidra til Natural - Historiens förkofran. Planteringar, som hittils varit misvärdade, eller aldeles okände, upmuntrades och verkstältes. Det var
skam

---

m) Utom andre var han åfven bekant med *Dillenius* i Oxford, som ofta nämner honom i sin *Hist. muscorum*.

n) *Hierobotanicon*. Ups. Tom. I. 1745. Tom. II. 1747.

skam at längre  ta Tyska rofvor, och betala en tunna Morötter med et skeppund Tackjärn, som hittills skedt o). Tr g rds-sk tteln vann snart mera insteg. Climatet hindrade det icke, ty man vet at redan i CARL X:s och XI:s tider, Franske Ambassadeurerne BETHUNE och d'AVAUX, tilfodo sig ej hafva smakat bättre frugt  n på Riks-Rådet Barom R LAMs egen- dom i skären p). Det varmare Europas växter vunno burskap i våra Södra Landkaper, och man har at tacka en Baron BJELKE och en Gref BONDE m. fl. för fullbordandet af dylika nyttiga försök:

Lyckligtvis fingo  fven Vetenskaperne sine ifrige Befordrare. Vi  rinne ofs en CREUTZES, en GYLLENBORGS minnesvärde namn. Den lednares så mycket mera, som Natural-Historien i Sverige l rer erkänna honom f r en af sine förste Gynnare. At de m gtiges kärlek til Vetenskaper,  r et af de kraftigaste medel at befordra deras tilväxt och fortkomst, behöfver v l intet bevisas. Lycklige  ro derföre de Vetenskaper som skyddas af sådane, och flerdubbelty lycklige  ro de, om desse  ro sjelfve kännare, och  ga den funda smak, at skilja skal ifrån kärna, och glimmer från den ädlare metallen.

Men nu timade det måst lysande uptr de på Naturens Sk deplats. Grekland kunde for-

---

o) *Modeer Hand. Hist.* p. 56.

p) *Dalins Tal* p. 9.

fordom berömma sig, at hafva gifvit uphof åt en DIOSCORIDES, en ARISTOTELES; Italien åt en PLINIUS; Tyfkland åt BAUHIN och GESNER; England åt RAY och MORISON; Frankrike åt TOUNEFORT; men det var Sverige en större åra bevarad, at blifva LINNÆI fosterbygd.

Tillåten mig, Mine Herrar, at återkalla minnet af Hans förtjenster, så vål skildrade af de vördnadsvärde Lärde, som hafva i Vetenskapernas Tempel uprest honom värdiga minnesvärdar *q*). Store Måns bedrifter skola i alla tider beundras, och deras efterdömen väcka tåflan.

De första tidspunster af LINNÆI lefnad förespådde den store man, som framdeles skulle befalla hela världens förundran. Ej ägare af CROESI fördelar, mötte honom ännu ung, icke få svårigheter på Lärdomsvägen; men gynnad af den Lärde KILIAN STOBÆUS *r*) i Lund, lade han där grunden til de kunskaper, som sedermera gjorde honom odödelig. Framdeles lika
lycke-

---

q) Archiater R. Stobæus var en god kännare af Natural-Historien. Han förårade til Academien i Lund en ganska vacker Naturaliesamling.

r) Archiatern och Riddaren Bäck, Kongl. Vet. Acad. älfte och älskade Ledamot, som höll Äminnelsetal öfver sin Vän d. 5. Dec. 1778. För detta Marquis de Condorcet. Se Memoires de l'Acad. de Sciences 1779. Profesfor Hope i Edinbourg, som jämte et Tal lät upresa et Monument til Linnæi åra i Botaniska Trågårdén, med Inscription: Linnæo posuit Hope.

lyckelig i Upsala, vann han den förträffeliga O. CELSI förtroende, hvars boksamling bidrog at fullkomna de Sanningar, som snart borde utvecklas. Hans utmärkta Snille kunde icke heller döljas. Archiater RUDBECK erhöill tjenstfrihet, och LINNÆUS blef Ungdomens handeldare. Nu blefvo utkastnen gjorde til de arbeten som innan kort tid skulle berättiga honom til det förnämsta låford. Naturens mångfald upväckte hos honom åstundan at beständigt göra nya Anmärkningar, hvilka hans outtrötteliga flit, hans klara ögon och mogna betänkan- de snart bragte til en likfå oväntad, som okänd fullkomlighet. Han fann en medtåflare i AR- TEDI, den snällaste fiskkännare som någonsin kan nämnas, få mycket mera värd at anmärkas, som han varit den förste och förnämste af Landsmän, som sökt bekantskap med det våta Elementets Invånare s).

Lappiska Resan beramades af Vetenskaps- Societeten i Upsala. LINNÆUS företog, och som hjälte utförde den, och en *Flora Lapponica* beundrades af samtida kännare. Snart se vi vår DIOSCORIDES emottaga Doctors - hatten i Holland, där de berömdaste Naturforskare den tiden lefde t). 1735 år det året, då världen först såg LINNÆI *Systema Naturæ*. Kort som det då var, ädrog det sig allas upmärksam-

---

s) Ganska få hafva värdat denna del af Natural - Hi- storien. Det man har, är efter en *Aldrovandus*, *Fonstou*, och *Rondeletius*.

t) Såsom *Gronovius*, *Kramer*, *Lawson*, *Burmannus*, *van Roijen*, &c.

het *u*). BOERHAVE sjelf blef hans vän, och hans befordrare hos CLIFFORD, rik ågare af den största Botaniska Trågård i Europa. Det var öfver denna som LINNÆUS erhöll inseende, en fylla som under hans insigtsfulla vård, mångdubbelt utbredde hans Läf. Inom tre år kände man redan Tolf af LINNÆI förnämsta arbeten *x*), ibland hvilka *Hortus Cliffortianus* var i sit slag et det måst lysande man ännu hade sedt.

LINNÆUS besökte England, och gjorde äfven där bekantskaper med Naturen och des Kännare. Et bref från den store BOERHAVEN borde sannolikt hafva förfäkrat honom om Sir HANS SLOANES bevågenhet; "LINNÆUS, qui has tibi dabit litteras, (såger BOERHAVE) est unice dignus te videre, unice dignus a te videri; qui vos videbit simul, videbit hominum par, cui simile vix dabit orbis *y*)." Men dennes ålder, kan hånda nationela stolthet, och tiden, gaf

C

-
- u*) Det utgjorde 3 halva ark i Folio, och trycktes i Leyden.
- x*) Fundamenta Botanica 1735.
 Bibliotheca Botanica 1735.
 Musa Cliffortiana, 1736.
 Systema Naturæ, 1736.
 Critica Botanica, 1737.
 Flora Lapponica; 1737.
 Methodus Sexualis, 1737.
 Viridarium Cliffortianum, 1737.
 Genera Plantarum, 1737
 Hortus Cliffortianus, 1737,
 Florula Lapponica, &c.
 Artedi Ichthyologia, 1738.
- y*) *Pulteney's* Life of Linnaeus, p. 12.

gaf honom mindre tiltråde, än han redan vi-
fat sig hafva förtjent.

Genom ARTEDI dödsfall i Holland, fick
han värda des förträffeliga lemningar. CLIF-
FORDS ädelmod och LINNÆI sorgfällighet, gä-
vo dem åt den vetgiriga verlden z).

Äfven efter några månaders förmonliga
fällskap med Frankrikes Naturalister, fäg vår
LINNÆUS sit Fädernesland. Det var här, som
han lik solen med sit genomträngande lken,
ikulle uplysa alla dunkla vrår i en Vetenskap;
hvars lagar han syntes årnad at bestämma, och
likfom elda de Lärde öfver hela den hyfsade
delen af Jordklotet af kärlek til Naturen och
des alfters gränskande.

Det var ej långt efter, som han blef Stif-
tare af denna Kongl. Vet. Academie. En af
de högtänkte Mån, som, eldade af et åro-
fullt nit för Kunskapers befrämjande och det
allmänna bästa, tände det Ljus, som snart
skulle spridas til de från Norrpolen aflägsnaste
Länder.

En mindre åra hade det varit för hans
fnille, om ej de funnits som åfvundades honom
de Lagrar han redan skurit. En SIEGESBECK
fökte skaka sjelfva grundvalen af den Lära
LINNÆUS tolkade, men en Landsman förfäkta-
de

---

z) *Artedi Jehryologia*. Leiden, 1738.

de fanningen ej mindre til sin, än LINNÆI heder a). Det var BROVALLIUS, då varande Professor i Åbo, och sedan en af des berömdaste Biskopar. En Man, som kunnig, uplyst och af en stor böjelse för Natural-Historien, här ej mindre nitiskt visat nödvändigheten af des kannedom, än sjelf befordrat den samma b).

Ingen skulle med mera noggranhet upfyllt det allmännas önskan än LINNÆUS, då det updrogs honom det värf at genom resor uplysa Fäderneslandets Natural-Historia c). De äro lika många prof af Måstaren, des grannlagenhet och des bemödande.

Botaniska Trågården i Upsala visade intet annat än ömkeliga lämningar af hvad den fordom varit. LINNÆUS intog det Lårolåte, som han i 40 år få värdigt beklädde, och man såg en ny Phœnix upstiga ur den förres aska. Academiens ädelmodige Cancellor Gr. C. GYLLENBORG befordrade en Inrättning, som fullkomnades efter Baron HÅRLEMANS ritning; och LINNÆI bekantskap med verdens namn-

C 2

kun-

-
- a) Examen Epictiseos Siegesbeckii. Aboæ 1739.
- b) Hans *Discursus de introducenda in Scholas & Gymnas. Hist. Nat. Lectiones* trycktes i Leiden 1737. Han præsiderade i Upsala för en *Disp. de Historiâ Nat. ejusque Methodo*, &c.
- c) Det updrogs honom af Riksfens Ständer 1741, och reste han först til Gottland och Öland, sedan til Westergöthland, och sist til Skåne. Dessa resor trycktes hvar för sig.

kunnigaste Naturforskare, beredde et Paradis i Norden d).

Ännu hade man i Sverige icke ägt någon städad Samling af Naturens alster. LINNÆUS var danad at verkställa det. Inom en liten tid såg man Upsala i besittning af et utfökt *Museum*, som dageligen tiltog genom den utmärktaaste frikostighet. Särskilda Academiska Lärdomsprof under LINNÆI inseende, hafva tacksamt bevarat minnet af den samma e).

Hittills hade man icke haft annat än skingrade förteckningar på Svenska växter. LINNÆUS hade själf uppgifvit mycket i särskildé afhandlingar och i sin prydliga *Flora Lapponica*. CELSIUS hade granskat Upland; BRÖVALLIUS Dalarne och Finland; LECHE Skåne f); men ännu saknades en *Flora Suecica*, som skulle inefatta

---

d) Hit sändes frön från *Jusieu*, *Sauvages*, v. *Royen*, *Gesner*, *Barrere*, *Gronovius*, *Dillewius*, *Collinson*, *Lawson*, *Caresby*, *Haller*, *Gleditsch*, *Ludwig*, *Wagner*, *Gmelin*, *Berger*, *Amman* m. fl.

e) *Amphibia Gyllenborgiana*, 1745. Innehöll den Samling som R. R. Acad. Canc. G. C. Gyllenborg skänkte til Upsala. *Am. Acad. I. Museum Principis*. Däruti anfördes och beskrefvos de Djur som Hans Majest. Kon. ADOLFH FREDRIC förärade. Ibid. *Surinamensis Grilliana* 1748 af Herr Grill. *Chinensis Lagerstræmiana* af Herr Canc. Råd. Lagerström.

f) *Leche*, bördig ifrån Skåne, Prof. i Åbo. Utgaf under sit vistande i Lund en Disert. *de rarioribus Plantis Scaniae*; och sedan åtskilligt i Vet. Handl. Han är desutom mycket förtjent af Svenska Natural-Historien i des fläste delar.

nefatta alt. Den ökade snart antalet af LINNÆI Arbeten g), och Europas Botanister syntes öfveralt följa hans exempel.

Inhemska Djurriket borde intet mindre kännas. Ingen hade tillförene vågat sig på detta vidsträckta fält; men 15 års arbete gjorde Svenska Floras tolk äfven til *Faunas*. ARTEDI hade väl arbetat med Fiskarne, RUDBECK fördom med Foglarne; men det återstod för LINNÆUS at göra mera än de; at upleta harfråden til Naturens hemligheter, och blifva des Ordningsman. Redan tio år tillförene voro Upsala Societetens Handlingar pryddes med hans Rön om Svenska Djuren h),

LINNÆI System hade redan (1748) haft flera Uplagor i). Från sin första barndom hade han gjort utkast därtill, och var alltid, medan han lefde, sysselfatt med des förbättrande. Skulle man äfven förvita honom några fel i det samma, är det ändå et underverk, at en enda kunnat bringa det til en sådan grad af fullkomlighet.

Hvilken okänd vishet råjer sig i hans *Philosophia Botanica*, kärnan af denna ypperliga

C 3

ga

g) Trycktes för första gången 1745.

b) *Animalia R. Sveciæ*. Act. litt. Sv. 1736. *Fauna Svecica* utkom 1746.

i) Leiden 1735, fol. Halle 1740, 4:o. Stockholm 1740, 8:o. Paris 1744, 8:o. Halle 1747, 8:o. Stockholm 1748, 8:o. Leipzig 1748, 8:o.

ga Vetenskap! Detta Måsterstycke skal af senaste åldrar prisas.

Flera Ört-metoder voro långt för detta gångse, men ingen har förenat så många fördelar som LINNÆI. Möjligan hafva de fel, för hvilka man ej fållan velat fördöma honom, varit oundvikeliga i en konstlig method. Skulle vi väl håldre önska at famla i mörkret, om den facklan som lyser oss, ger någon gång et dunklare sken?

Inledningen af Djurens släkten är icke mindre et bevis af hans altfattande, men tillika noggranna förstånd, mågtigt at uppställa och förena en nåstan oändelig blandning af föremål. Visse delar voro ännu insvepte i et mörker, men LINNÆUS kom, och det blef ljus. Insekternas kännedom, den sista af Natural-Historiens delar som uplyftat hufvudet, har undergått den största förändringen. LINNÆUS förblifver ojämförlig i indelningen af Yrfånadens flock, som före hans tid var utan method.

Hans ordningsnille kunde icke heller lämna Mineralierne omönsrade; om icke med samma lycka som de andra Naturens alster, blir dock hans arbete et ojämförligt vitnesbörd om hans stora forsknings-ifver. Han har dock gjort sig mycket förtjent af Svenska Sten-Rikets Historia, hvars uplyfande tid efter annan gifvit så mycken heder åt en BROMELL, TILAS, REUTERHOLM, VALLERIUS, SVAB, CRONSTEDT, RINMAN och den djupsinlige BERGMAN.

LINNÆI förtjenster som Naturalist, böra värderas efter det ohyfsade tillstånd, i hvilket han fann alla delar af Natural-Historien; af den fullkomlighet, i hvilken han bragte dem; af förmågan at göra ordning af förvirring och klarhet af mörker. Betracktande alt detta, vette vi intet hvad vi måst skole beundra, hans grundeliga kannedom, hans rikhet på upfinning, hans outtrötteliga arbetsamhet, hans ordningsvana, eller den förundransvärda noggranheten at urskilja, hvarest skugga af åtskilnad var knapt märkelig.

Sanningsfullt hedrade den store Vetenskaperne gynnare, Gref TESSIN, hans förtjenstfulla snille, genom det sköna *Illustrat* på den skådepenning, hvarmed denne Herre ville för-eviga hans minne. Det var Gref TESSIN, som sjelf uplyst, gaf LINNÆUS det ädelmodiga beskydd, som befrämjade hans fördelar. Det var Gref TESSIN han hade at tacka för den nådiga blick ifrån Thronen, som tildelte honom Sköld och Stjerna. Men VON LINNÉ blef alltid LINNÆUS för det lärda Europa likfom Baron VERULAM var ej annat än BACO för Philosopherne.

Konungens utvalde Samling af Naturalier, och des varme för Vetenskapen, gaf uphof åt det vigtiga arbetet *Museum Regis k*; och LOUISA ULRICA, Vetenskapernas och Konsternas evigt vördade Skydds-Gudinna, bemötte

mötte LINNÆUS med den aktning, den ädla frihet, som gaf ännu mera glans åt högheten. Det präktiga Drottningholms Museum *l)* anförtroddes åt LINNÆI öfverseende, och han bevarade minnet deraf genom den Bok *m)*, som för efterkommande skal vittna om denna Drottningss uplysta smak.

Svenska Natural-Historien begynte nu få et lysande anseende. Man upptäckte en allmän böjelse för Vetenskapen i hela landet. Personer af erkänd förtjenst arbetade i Naturens Skola; färdighet och förfarenhet lyfte i Uptäckterna, och Sverige förtjente Utlänningarnes beundran. Hvad skönhet lyser icke i en CLERKS arbeten *n)*; hvilken granskningsifverhos en DE GEER *o)*! *Flora* utkom *p)* å nyo förökad, och *Fauna* *q)* skänkte de nygirige ej min-

---

l) En del här af var redan samlad af Drottning ULRICA ELBONORA den yngre, och förvarades på Luftflottet Ulricsdal, hvarifrån det omsider flyttades til Drottningholm, och vann där igenom Drottning LOVISA ULRICA en stor förkofran. Det tilöktes äfven mycket genom Dr. *Haselqvists* gjorda samlingar i Palæstina, hvilka Hennes Maj:it inlöste efter hans död på de föreställningar som gjordes af Hr. Arch. och Ridd. *Bäck*, som alltid haft särdeles kärlek för Vetenskapen, samt omtänka för des befrämjande.

m) *Museum Regiæ*. 1746.

n) *Clerckii Icones insectorum* 1759. Pulcherrimum opus, quod etiamnum vidit orbis litteratus. *Lin.* Syst. Nat. 535. *Spindlar* 1757.

o) *Memoires des Insectes*. I Tom. 1752, II Tom. 1771.

p) Stockholm, 1755. *q)* Stockholm, 1761.

mindre än tusende, som ökat antalet sedan
fjerta Uplagan.

Regeringen var icke mindre sorgfällig at
sprida nyttiga kunskaper inom Rikets gränser.
Planteringar förordnades, upmuntrades och be-
löntes r).

C 5

Nitiske

r) Utom Plantagers befrämjande i Skåne och Finland,
blef äfven 1761 på Rikens Ständers underdåniga
tillstyrkan af Konungen fullmägt utfärdad för en
Hist. Nat. och Pharm. Profesör i Stockholm. Vår
aflidne Profesör *Bergius* blef härtil antagen, och
som jämte Herrar Demonstratorerne *Tuvén* och
Sstrandman hade all möda ospard för Ungdomens
underväsande. En Botanisk Trågård inrättades äfven
1767, til hvars fortkomst Kongl. Vet. Academien,
Kongl. Coll. Medicum och andra hedervärde Med-
borgare gemensamt bidrogo. (Se Coll. Med. berättelse
om Med. Verkets tillstånd 1769.)

Härvid bör icke förbigås at omröra Åbo Botani-
ska Trågård. För at uphjelpa hushållningen beslö-
to Ständerne 1747 at en Oeconomix Profession
skulle tillfättas, hvars skyldighet var at äfven läsa
öfver särskilda delar af Natural-Historien. Härtil
utnämndes Prof. *Kalm*, som just då anträdde resan
til Norra America. På Herrarne *Tesfins* och *Bro-
vallii* föreställning, tillfog Konungen en tomt til
Trågårdsanläggning och Seipsalo Auguments-
hemman uplåtts för culturen af *Kalms* hemförde växter.
Slutligen (1758) blef Botaniska Trågården grun-
dad, och lystes af i Finland tillförene aldrig sedde
sällsamheter. Prof. *Leche* skötte den sedan med
omförg, och Commerce-Coll. befordrade äfven
icke litet des tiltagande. Konung och Ständer an-
slogo sedan penningar til nödiga Drifthus anlägg-
ande m. m. Men snart hade hela Inrättningen råkat
i försfall, om ej Konung *GUSTAF III* under Des.
vistande i Åbo 1775 hade Sjelf tagit des tillstånd i

Nitiske Medborgare hägfältes at göra underfökningar och förvärfva sig kunskaper i Naturens hushållning, för at använda dem til allmänt väl. Namnen af en *LECHE*, *LÖVENHJELM*, *RUDENSKÖLD*, *CEDERHJELM*, *ALSTRÖMER*, *KALM*, *GADD*, *BOJE*, *BRAUNER*, *HJORTBERG*, *BENNET*, *LIDBECK*, *NYRÉN*, *BERGIUS* m. fl. böra af en tacksam efterverld aldrig förglömmas.

Och kräfvä icke *LINNÆI* förtjenster efterverldens hugkomst? Honom som de Krönte hafva högacktat, som Utlänningen rest Minnesvärdar, och hvars graf hans egen Konung besfrött med Cypresfen.

Känd öfver hela verlden, famlades de nygirige hoptals at höra hans visdom, och han fäg snart hela jorden upfylld med sine Lärjungar. Naturen blef på en gång tilspord i hans namn från högden af *Norrskje* fjällen til spetsfen af *Cordilleras* och *Atlas*, från *Misissippi* stränder til *Ganges* åbräddar, från *Grönlands* Ishaf til den frusna Söderpolen.

Fulle af *LINNÆI* ifver, med samma täflingsanda, utgingo Naturens Granskare til alla delar af Jorden s). De noggranna underrättelser som

---

ögnestigte, och genom en Kongl. Frikostighet, gjort den snart blomstrande. Man bör icke härvid förgåta 2:ne minnesvärde Män, Prof. och Riddaren *Harrman*, och Bergs-Råd. och Ridd. *Hisinger*, som tillfogit årliga inkomsterne af 2:ne Landtgoods eller 50 R:Dal. hyardera, såsom årlig Lön för en Botan. Demonstrator.

s) Således besökte: *FERNSTRÖM* Asien, Ostindien, 1745. *KALM* Pensylvanien, Canada 1747. Mon.

som åtföljde deras upptäckter, fattede deras Måstare i stånd att lämpa desse till sin ordning, och att göra dem ännu fullkomligare. Han erkände deras tillgifvenhet och älskade dem. HASSELQUISTS, LÖEFLINGS och FORSKÅLS öden äro nogsfamt bekante. De dogo långt ifrån Fäderneslandet, midt ibland Folkslagen, som ej visste huru mycket deras död var årofull; men LINNÆUS rörd och tacksam, utkrassade, medan tiden tärde deras lik, skärfvorna de lämnat, och gömde dem åt efterverlden, med utan-skrift: *De upoffrade sig för Flora och des Ålskare; de sakna dem t).*

Om sidosedan han upnått högden af sin åra; erhållit ett herravälde i Vetenskapernas Rike, som ej kunde med något i des tideböcker jämföras, vunnit hela världens bifall och ett odödligt namn, uphörde han att leva, men icke

---

TIN, Luleå Lappmark 1749. FORSKÅL, Arabien 1761. HASSELQUIST, Ægypten, Palæstina 1749. TORÉN, Malabar, Suratte 1760. OSBECK, China, Java 1750. LÖEFLING, Spanien, America 1752. KÄHLER, Italien 1752. ROLANDER, Surinam 1755. SOLANDER, Lappmarken 1757, Söderhafvet 1769. MARTIN, Spitsbergen 1758. FALK, BERGIUS, Gotland. ALSTRÖMER, Spanien, Italien, Frankrike 1760. THUNBERG, Goda Hopps - Udden, Java, Japan, Ceylon 1771, seqv. SPARRMAN, Africa, Söderpolen, Ostindien 1775, seqv.

Men ej mindre än Landsmän, samlades äfven berömda Utlänningar omkring honom, hvilka gjort heder åt de grundsatser de af honom inhämtat, och blifvit lysande i den lärda världen. Vi minnas en SCHREBER, VAHL, KUHN, FABRICIUS, KARAMYSCHEF, TÖNNING, GISEKE med många flera.

(: *Linnæi Företal till Læstings Resa.*

icke at beundras och vördas, så länge LINNEA förnyas på Nordens hedar.

CARL VON LINNÉ den yngre, intog det Säte, från hvilket hela Naturen blifvit bestrålad: Arftagare af sin Faders Kunskaper och Samlingar, hade han snart bevilat at Botanikens Fådernesland, ännu ägde hvad det nyligen syntes hafva förlorat; men då han just befästat det Lärda Europas hopp om sin skicklighet, fanns han intet mer ibland de lefvande.

Förlusten var så mycket större, som sjelfva Urbilderne til de LINNÆISKE Beskrifningarne med sin ägare — jag nämner det icke utan ledsnad — äfven försvunno. Den mindre ädelsinte, skulle endast varit i stånd at se det, at befordra det. Men det är ändå en tilfredsställelse at veta dem noga vördas af et Folk, som högtänt och uplyst, intet mindre bevarar minnet af LINNÆISKA namnet.

Det är inom Britternes gränser; som Floras Söner hafva hållit för en ära, at kallas Medlemmar af det Samfund, som grundat på de dyrbara Lämningarne, har LINNÆISKA Methodens bestånd och förbättrande en samt til föremål ^{u)}.

LIN-

^{u)} *The Linnean Society* i London, hvors beständige Präses är Hr Doct. J. E. Smith, nu varande ägare af Linnæiske Samlingarne. Den består af Heders-Inländske och Utländske Ledamöter samt Associerade, och har redan utgifvit första Delen af sine förträffeliga Handlingar.

I Paris inrättades äfven en Linnæansk Societet som nu kallas *de l'Histoire Naturelle*. Uti den So-

LINNEË Snille må således fågas hafva ut-
spriddt sig öfver alt; och äfven nu då han intet
år mera til, tyckes hans ande lifva des nitiska
Efterföljare.

Mine Herrar! Jag har icke haft annan
förefats ån at omtala *Natural-Historiens Uphof*
i Sverige, och de största framsteg, som den sam-
ma gjort hos oss til närvarande tid. Jag har
icke anmärkt alt, hvarmed Svenska Bokpres-
sen riktat Vetenskapen x). Jag skulle fåfångt
bemöda mig at nog värdigt skildra alla deras
förtjenster, som värdat och hyllat densamma.
De åro ej dolde för sine Medborgares högakt-
ning.

Ingen kan hafva sig obekant den omsorg,
denna Kongl. Academie hyft, icke mindre för
Naturens kännedom, ån de öfrige Vetenska-
perne. Handlingarne bära de måst öfverty-
gande prof deraf. Des Naturalie-Cabinet, en
utvald samling af Sällsamheter i Naturen, vit-
nar om de många Vålgörare, som hafva bi-
dragit til des tilväxt med en ifver, som altid
skall förtjena det Allmännas tacksamhet. Det
skal

---

cieteten tilhörige Trågården finnes *Linneæ* Buste
uprest. Uti Leipzig har Prof. *Ludvig* äfven stiftat
et dylikt Sällskap, som bår *Linneæ* namn.

x) Des Tideböcker skola lysa af Herrarne ALSTRÖ-
MERS, GRILLS och v. CARLSONS frikostighet; en
BÄCKS och DALBERGS sorgfälliga bemödande; en ÖD-
MANNNS, RÄTZII och HELLENI forskande arbetsamhet;
en BERGMANS, WILCKES, MODEERS, WESTRINGS och
LILJEBLADS noggranna undersökningar; en BJERK-
ANDERS, OSBECKS, DRYANDERS, AFZELII och ACHA-
RII oafbrutna granskningar; en PAYKULLS, PENTZES
och BÖNSDORFS samlingsifver, &c. &c.

skal påminna om en DE GEERS, en MODEERS, och utom flere minnesvärde Hr VON CARLSONS synnerliga frikostighet.

Upsala Lårosäte skal icke heller förgåta en ålskansvård THUNBERGS y), eller Åbo sin saknade DAHLS z) ädelmodiga gifmildhet.

Det är under den förres värdiga innehavande af den LINNÆISKE stölen, som Natural-Historien och Upsala Högskola njutit det utmärktaste hågn af Konung GUSTAF III.

Såsom vedermåle af Des Kongliga Nåd förärades Kungs - Trågårdens til framgen nytta för Örtvetenskapen, och sedan planer voro gifne til de föreslagne bygnaders upförande, behagade Hans Maj:t för at befdsta VON LINNÉS odödelighet, och gifva Vetenskapens Idkare den derofulla-

y) Nära 100 Mammalia) särskilte species, upstoppade.
 öfver 200 Föglar)
 Mer än 50 Amphibiët) I spiritu vini förvarade.
 flere än 100 Fiskar)
 Långt öfver 3000 spec. af Insecter, och nästan 1000 slags Snäckor och Maskkråk, med lädor, glas och skåp försedde; utom en förträffelig Botanisk Samling, som i särskilte arter öfvergår, utom oräknelige varieteter, et shtal af 15000, utgöra den dyrbara och ovärderliga gåfva som Hr Professorn och Riddaren Thunberg tilegnat Upsala Museum.

z) En af de skickligaste Linnæi ägta Lärjungar, Bot. Demonstrator i Åbo, til hvilken Academie han, äfven före tilträdet af Syslan, skänkte sina skötta Samlingar, så väl i Botaniken, som Mineralogien. Hans ältför tidiga afgang, kan icke annat än anses som en stor förlust för Vetenskapen och des Vänner.

öffullaste upmuntran, at i hög Person d. 17 Aug. 1787 a) lägga Grundstenen til det Floras Tempel, som för Efterkommande skal tala om GUSTAF III:s ynnestfulla vaksamhet för Kunskapens befrämjande.

En ZIERVOGELS och en GYLLENHAHLS ädel-sinta förordnanden af deras förträffeliga Samlingar b), blir äfven et evärdeligt bevis af den del, som desse vältänkande Män hafva tagit i Vetenskapsens förkofran och vidmagthållande.

Et icke mindre ädelt upfat, här föranlätit en af Kongl. Vet. Academiens vidtberömde och nyligen förlorade Ledamöter, at i Des omvårdnad anförtro, en stor och gagnande Inrätt-

a) Vid detta tillfälle nedlades äfven äden på Könungens befallning öfver *Linnaeus* slagne Medaillen, som jämte hans bröstbild på andra sidan, föreställer *Cybele* i en förjande ställning med öfverskrift: *Deam lactis angit amisti*, och uti exerguen: *Post obitum Upsaliae d. X. Jan. MDCCLXXXVIII Rege jubente.* Inscriptionen på Kopparskifvan som vid Grundstensens läggande nedfattes, var följande: *GUSTAVUS III, ut bonis artibus & praesertim scientia laudem ingentis a Linnaeo ad fastigium evecta consulere simulque memoriae consecraret, auspicio quibus Filius Gustavus ADOLPHUS Acad. Upl. tuetur, has aedes extruere voluit, primus sua manu locatis fundamentis, die XVII Aug. MDCCLXXXVII.*

b) Jämte hus och tomter testamenterade desse Herrar til Vetenskaps Societeten i Upsala såsom evärdelig tilhörighet, sin kostbara och stora Naturalie-Samling, samt genom tillagd fond, förordnade en Adjunkt til des öfverseende, för at göra denna Inrättning mera varaktig och gagnande.

rättning, hvars framgång vi lika få hoppas som önlke c).

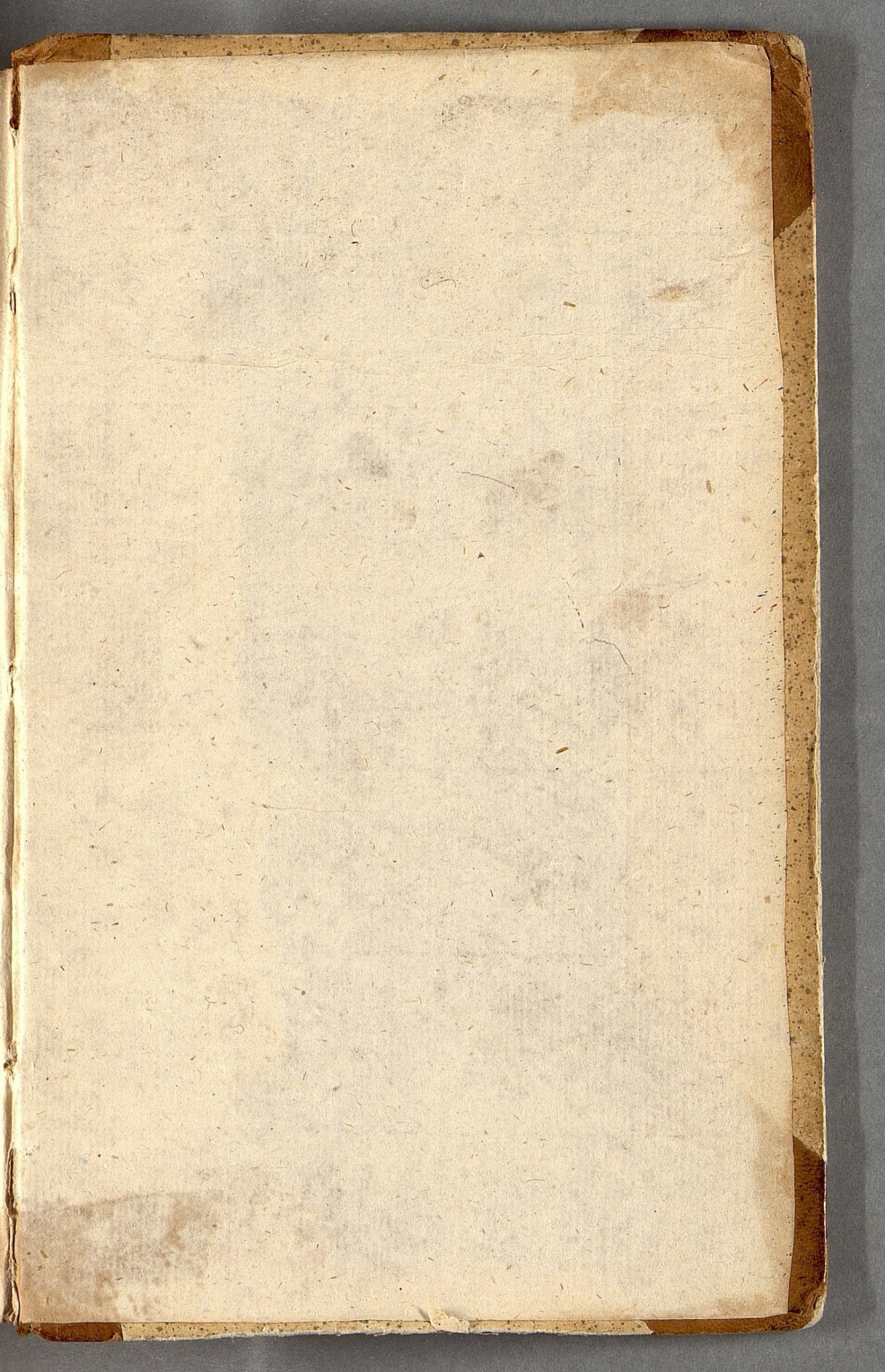
Sluteligen kan jag icke förbigå at med särdeles högacktning nämna det *Kongl. Patriotiska Sällskapet*. Des forgfällighet för det allmänna bästa, des verksamhet at uplysa, at upmuntra, råda och belöna alla nyttiga upptäckter i Naturen, som syfta på allmänna Hushållningens förbättring; alt fordrar Medborgares sjelfkrafda erkänsla.

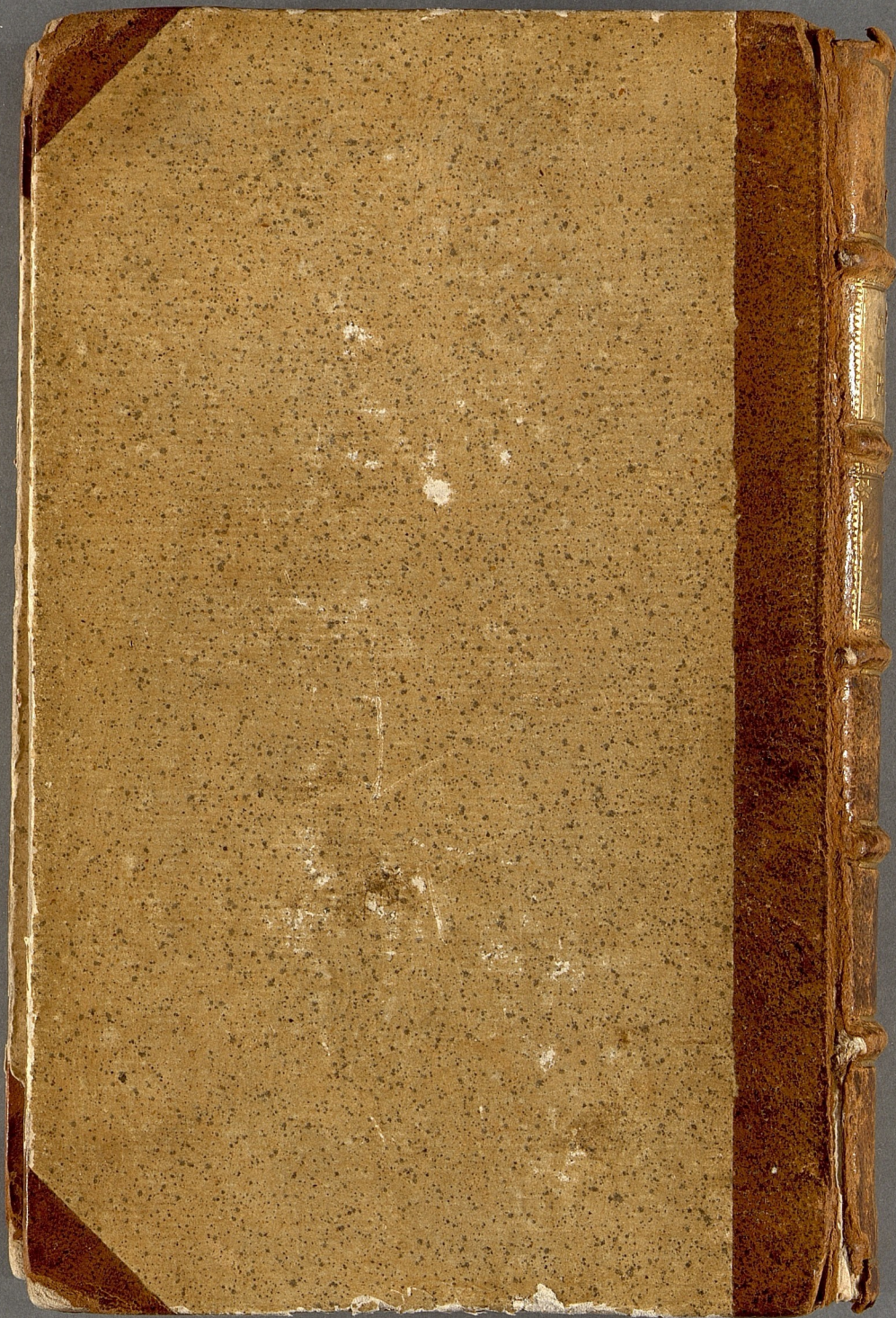
Vi äge då det smickrande hopp, at Kärleken til Natural-Historien skall intet utdö i des eget Fosterland, eller de saknas, som under fortsättandet af deras fridsamma eröfringar, skola njuta Oskuldens Nöjen: och hvad ädlare och mera tilfredsställande, än at läsa Naturens ändelösa Bok, som ligger vidöpen för oss, i hvilken hvarje blad bår intryck af den Alsmågtiges Hand!

---

c) En testamentarisk Författning til en Trågårdsskoleinrättning af Profesör P. J. Bergius.

www.books2ebooks.eu